

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

19e jaargang nr. 16

17 april 1966

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 5,50 per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,30
verschijnt wekelijks

Bent u verzekerd?

Jaren geleden werd Nederland danig in beroering gebracht naar aanleiding van een uitzending van een t.v.-programma, dat — naar sommigen toen beweerden — kwetsend zou zijn geweest voor het Christelijk deel van ons volk. Ik zal daar nu niet nader op ingaan. Met name niet vragen of ons volk toch misschien niet zo'n Christelijke natie is als altijd maar wordt gesteld, of dat dat gekwetst zijn nog wel mee is gevallen, gezien de populariteit, die het betreffende programma — het gaat, zoals u zult begrijpen over „Zo is het...” — heeft verworven en heeft behouden, ondanks de vaak scherpe, soms te scherpe, kritiek die het gaf.

Wat mij van het hart moet is, dat ik aan dat gekwetst zijn moest denken toen mijn vrouw en ik kort geleden een paar dagen wintersport genoten en onze dagen — of wij het wilden of niet — langer werden dan wij hadden gehoopt. De pastoor van de enige kerk van het plaatsje, waar wij vertoefden, vond het namelijk noodzakelijk luide te verkondigen, dat „nu” — d.w.z. half zes 's morgens — de dag begonnen was. Oecumenischer kon het niet, want uiteraard gold dat — nogmaals graag of niet — voor iedereen.

Toen het duidelijk werd dat dit ritueel tot het dagelijks menu behoorde en er van uitrusten in dit opzicht althans niet veel zou komen, kwam bij mij toch even die gedachte aan de uitzending van „Zo is het...” naar boven. Niet omdat deze pastoor daar iets mee te maken had (wie glimlacht niet?), maar wel omdat — zij het bepaald minder hinderlijk — hetzelfde symptoom ook in ons lieve landje is waar te nemen. Hoevelen van ons zijn niet op een zon- of feestdag — vroeger ook op werkdagen — vroegtijdig gewekt door het luiden der klokken en hoevele minder passende woorden zijn daarbij niet gebruikt? En zat en zit er in die reactie niet op zijn minst een grond van rechtvaardigheid?

Ik weet het: wij zijn veelal zo gewend aan het Christelijke cachet, dat onze maatschappij kennelijk heeft of moet hebben, dat wij er ons bij hebben neergelegd.

Maar dat doet niets toe of af aan het bestaan van die reactie, waarvan ik sprak. In feite toch worden talloze mensen, die niet naar de kerk

gaan of willen gaan, gedwongen te luisteren naar deze letterlijke stem ervan, ook op momenten, dat alle mensen overigens tegen alle soorten van duidelijk hoorbaar geluid worden beschermd.

Kennelijk gebeurt dit onder het motto: Baat het niet, het schaadt ook niet. Maar ten eerste: is dat motto wel juist? Hoe weet men in deze tijd, waarin zoveel geluid wordt geproduceert, dat zich — vaak ernstige — nadelige gevolgen manifesteren voor de menselijke gezondheid, dat het werkelijk niet schaadt? En nog belangrijker ten tweede: stel — wat zeer wel mogelijk is (evenals het tegendeel) — het schaadt niet. Dan nóg, is deze oproep wel verantwoord en, zeker gezien het tijdstip, waarop zij wordt gedaan, wel op haar plaats? Betekent zij zó veel voor die — verhoudingsgewijs weinigen — die naar de kerk gaan, dat dit (vrijwel) onmisbaar is?

Iedereen zal het er over eens zijn, dat de waarde van het geloof niet in die of dergelijke uitingen zit; het vervallen ervan — althans van het voor velen hinderlijke gedeelte — zou geen essentieel verlies betekenen, hoogstens (en dan nog slechts voor de genoemde relatief kleine groep) een verlies van een, naar ik vermoed, vaak niet eens zo romantisch gevoel.

Toch gaat het beieren van de klokken, denk ik, voorlopig onbelemmerd door, ik zou bijna zeggen: dwars door alle zondag- en Hinderwetten heen.

Waarom of beter: waardoor? Hebt u zich wel eens afgevraagd?

Bij de beantwoording van die vraag kan ik maar niet de gedachte van mij afzetten, dat dit voor een belangrijk deel wordt veroorzaakt door een — onjuist — gevoel van meer hebben, meer zijn dan de anderen: „De godsdienst, deze gods-

personalia

Mr. A. KATAN. Geboren in 1930. Rechtenstudie te Leiden. Functie: directeur van de Stichting Het Nederlands Astma Fonds en secretaris van de Vereniging tot Steun aan het Nederlands Astma Fonds.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 17 april 1966

dienst, mijn kerk staat boven u en eigenlijk is het al niet juist, dat gij er niet bij wilt of dat althans niet toont door naar die kerk te gaan. Ik mag, nee sterker nog, ik moet u derhalve manen te komen."

Er schuilt iets, zo niet heel veel, van dat „meer zijn en mogen" in.

Waarom anders enerzijds het niet tolereren, dat kritiek op de wijze van belijden van de godsdienst wordt uitgeoefend (overigens was de uitzending van „Zo is het ..." daar niet op gericht), onder het motto van „onze gevoelens moeten worden ontzien" en anderzijds niet te onderkennen, althans niet te accepteren b.v. ten opzichte van het klokgelui, dat ook andermans gevoelens moeten worden ontzien.

Het beste begrijpt u mij wellicht wanneer u zich indendt wat de reactie van althans de kerkgaande mensen zou zijn, wanneer het Humanistisch Verbond b.v. vond, dat het zijn bijeenkomsten op zijn manier ook eens luide aankondigde, zeg b.v. door het laten klinken van een scheepsbel of door het via een versterker weergeven van het zingen van de nachtegaal. Ik kan dat in zijn uitersten rustig stellen, want het is zo volkomen in strijd met het wezen van het Humanisme, dat dit wel nooit zal gebeuren. Maar stel, dat het Humanistisch Verbond het wel deed? Zou men dan geen ernstige bezwaren maken? Ongetwijfeld. En daar is dan alles mee gezegd.

Het vorenstaande even als lichtere noot er tussendoor om iets ernstigs te beklemtonen. De ernst n.l. van een ontwikkeling, die zich niet geleidelijk, maar zeer snel aan het aftekenen is en waarbij de godsdienst, de kerk en het geloof van alle franje wordt ontdaan, waarbij de franje alleen wordt getolereerd — ook en juist door de werkelijk gelovigen zelf — wanneer deze een goede kern omhult en het omhulsel nog werkelijke waarde kan hebben.

Een ontwikkeling ook, waarbij niet meer wordt uitgegaan van het beter zijn en meer hebben dan een ander, maar waarbij de ander in de positieve zin wordt benaderd als gelijke.

Het is, zoals ik al zei, een ontwikkeling, die gaande is, maar die helaas nog lang niet is voltooid. Teveel oude, schijnbaar hoger gelegen, veilige — en heilige — huisjes moeten nog worden omver gehaald, met teveel oude ideeën en schijnbare zekerheden moet nog worden afgerekend.

Eén van die zekerheden was en is nog maar al te vaak, dat men meent, wanneer men aan bepaalde plichtplegingen doet, bij een kerk is aangesloten etc., men meer garanties heeft of wat erger nog: beter is.

Over het laatste behoeven wij het niet te hebben. Zo snel is de ontwikkeling wel gegaan, want nog voor kort zou ook dat nog voor discussie vatbaar zijn geweest. Alhoewel, ik kan toch niet nalaten u nog even dat voorbeeld in herinnering te brengen van die Amerikaanse, die met een bord bij de ingang van de kerk stond toen daar — de eerste — negerbisshop werd ingewijd. Op dat bord stond: „Jesus did not choose black apostles" (Jezus heeft ook geen zwarte apostelen uitgekozen). Laten we echter aannemen, dat dergelijke symptomen van voorbijgaande aard zijn.

Ook over het eerste punt echter, de grote garantie, hoef ik niet uit te wijden. Het zal de

meeste uwer wel duidelijk zijn, dat het geloof niet verankerd is in een kerk en zeker niet in één bepaalde kerk; ook zal duidelijk zijn, dat derhalve het lidmaat zijn van een kerk generlei garantie met zich meebrengt, althans niet in immaterieel opzicht. Ofschoon ook daarover uren gesproken zou kunnen worden, ga ik — omdat het buiten het kader van dit praatje valt — niet nader in op de garanties in materieel opzicht. Met het werkelijke geloof heeft dat op zichzelf niets te maken.

Belangrijk is wel de vraag of iemand op grond van een werkelijk aanwezig geloof of zonder dat geloof lidmaat van een kerk is. Zoals gesteld biedt dat laatste generlei garantie dat degene die het betreft tegen de moeilijkheden die hij ontmoeten zal, beter opgewassen is dan b.v. een humanist of ruimer gesteld, een niet-gelovige.

Heeft de eerste groep, dus zij die wel oprecht gelovig zijn, die zekerheid wel?

Zou ik deze vraag goed en exact willen beantwoorden, dan zou ik u uit de doeken moeten doen wat „werkelijk gelovig" is en dat is hoe dan ook moeilijk, als het al te formuleren is, maar in dit korte tijdsbestek eenvoudigweg onmogelijk. Voor de beantwoording van mijn vraag beschouw ik als zodanig degenen, die zelf eerlijk van eigen geloof overtuigd zijn. Daarmee staat, zoals u zult begrijpen niet vast, dat het werkelijk hèt geloof is — al te vaak toch blijkt in de praktijk helaas het tegendeel — maar het is voor ons op dit moment een hanteerbaar begrip.

Juist echter die onzekerheid die er nog in zit, is tegelijkertijd de zekerheid dat een garantie — in welke vorm dan ook — gebaseerd op dat geloof, niet (ik meen te mogen zeggen: nooit) aanwezig is.

Het is naar mijn idee dezelfde onzekerheid die iemand heeft, die — hoe goed hij er ook voor klaar is — een examen moet afleggen. Nooit weet iemand of hij slagen zal.

Garanties in die zin, dat de werkelijke gelovige in — geestelijk moeilijk te verwerken of te aanvaarden — situaties meer kracht heeft dan diegene die dat geloof niet bezit, zijn er derhalve niet en zullen ook nooit kunnen worden gegeven.

Het is noodzakelijk dit te onderkennen, zeker in de huidige tijd, teneinde al het mogelijke in de huidige mens te mobiliseren om hem tegen de overweldigende hoeveelheid vragen, problemen en — vooral geestelijke — moeilijkheden die op hem afstormen, werkelijk en niet schijnbaar te wapenen.

SOCRATES

De Humanistische Stichting „Socrates" organiseert op

zondag 22 mei

haar voorjaarsconferentie te Amersfoort.

Onderwerp: „Organisatie van de vrede"

Spreekers: prof. mr. B. V. A. Röling

mr. J. H. Burgers

Voorzitter: prof. dr. B. W. Schaper

Nadere mededelingen volgen in het nummer van 9 mei a.s.

Dat betekent, dat wij in de allereerste plaats van elk schijngeloof af moeten; anders gezegd: ook af moeten van de drang — om niet te spreken dwang — om mensen en niet te vergeten kinderen tot de uiterlijkheden van het geloof te brengen. Nogmaals, het lidmaat — zijn van een kerk zegt op zich t.a.v. het feitelijke geloof dat iemand heeft niets: met dat lidmaat zijn zal noch door de kerk noch door dat lidmaat kunnen worden volstaan. Het zou trouwens beide in moeilijkheden brengen. Moeilijkheden, die zeker in de huidige tijd zeer duidelijk kunnen worden onderscheiden.

Ik sprak over uiterlijkheden van het geloof. Daaronder versta ik ook: de handeling waardoor iemand tot een kerk gaat behoren en tengevolge waarvan die iemand verondersteld wordt gelovig te zijn. Die handeling heeft — geestelijk bekeken — slechts zin wanneer dit bewust wordt gedaan door een gelovige. Met nog andere woorden: de handeling vergt als het ware een bewuste, individuele keuze, een persoonlijke beslissing.

Voor mij staat vast, dat deze beslissing persoonlijk moet worden genomen: anderen kunnen dat niet doen, met wat voor gezag dan ook. Pas een dergelijke persoonlijke beslissing ten gunste of onder afwijzing van het geloof geeft m.i. een zo groot mogelijke kans, dat benut wordt datgene wat in elk mens zit: n.l. het opbrengen van een kracht om moeilijkheden te aanvaarden en te doorstaan. Een kracht, die helaas lang niet altijd wordt benut.

Mag ik een — misschien simpele — vergelijking maken? Het vrijwillige afleggen en er voor slagen van het verkeersexamen garandeert dat men redelijk voorbereid is voor deelname aan het verkeer, iets waaraan men toch niet kan ontkomen, ook voetgangers niet. Het examen voor de bewuste levenshouding omdat men niet aan de levensvragen kan ontkomen, geeft een redelijke kans die vragen onder ogen te kunnen zien. De beantwoording ervan is een tweede zaak; veelal brengt men echter (gelovig of niet) niet eens de moed op deze vragen te stellen. Hoe zorgvuldig ontwijken wij bv. begrippen als „doodgaan”, „kan-ker”, etc.

Ik zei zojuist: „datgene wat in elk mens zit”, uiteraard afgestemd op diens goede en minder goede trekjes en trekken. Die laatste toch horen ook bij de mens en vormen zonder meer geen veroordeling van hem maar geven hoog-

A.V.R.O.

dinsdag 26 april a.s. 21.15 uur

„ONTMOETINGSPUNT DER LEVENSOVERTUIGINGEN”

een reeks gedachtenwisselingen over geestelijke stromingen in Nederland. VIIe uitzending: Gesprek rondom het moderne humanisme.

sprekers: prof. dr. J. M. van der Linde
pater G. Th. Oostvogel O.P.
mr. M. G. Rood

onder leiding van dr. A. J. Vis.

stens zijn beperkingen aan. Ook daarvan is het beter ze te onderkennen. Hoe beter men dat doet, des te minder men in anderen en niet te vergeten zich zelf teleurgesteld zal zijn, en des te beter men ook een volgende klap zal kunnen opvangen. Robinson, de schrijver van het boekje „Honest to God” zegt: „God is niet een wezen ergens daarbuiten; hij is alles wat het leven — geleefd — kenmerkt. Dus ook de tragiek de doorleefde ellende”.

Mèt hem zeggen vele theologen dat. Daargelaten waar dan het verschil is tussen de in dië zin gelovige en de humanist, in dit praatje is belangrijk, dat — als dat God is — er ook niet hulp van valt te verwachten in de zin zoals dat vroeger en heel vaak ook nu nog, wordt gesteld. Hoe men over dit Godsbegrip ook denkt, zeker is, dat de mens het dan zelf zal moeten doen. De kans daarin te slagen, is groot wanneer hij ook zelf zijn levenshouding en wereldbeschouwing heeft bepaald, ook daarin zelf zijn beslissing heeft genomen.

De kans, ja. Ervan verzekerd zijn is niemand. Tegen deze onzekerheid, dit niet verzekerd zijn, helpt geen polis, een polis die het Humanisme u dan ook niet biedt. Kenmerkend voor het Humanisme is wel, dat het de mens helpt de onzekerheden onder ogen te zien, ze te aanvaarden en er zelfs zo niet gelukkig, dan toch positief mee te leren leven als zaken, behorende bij het wezen van de mens.

A. KATAN.

lezingen voor de radio

Maandag 18 april AVRO 16.15 uur:

E. W. HOMMES: „Zindelijk geloven”.

Zondag 24 april VARA 9.45 uur:

B. V. A. RÖLING: „Nogmaals: de humanisten en het oorlogsvraagstuk”.

Zondag 1 mei VARA 9.45 uur:

H. B. ENGELSMAN: „Vandaag is het de dag van de arbeid”.

Zondag 8 mei VARA 9.00—9.15 uur:

W. A. VAN OPIJNEN: „De bevrijding is volwassen”.

Dieren

Wie Sjaantje-met-het-haantje van het cabaret Shaffy Chantant heeft gehoord, weet, dat zij van dieren houdt. In dit opzicht gevoel ik mij met Sjaantje verwant. Ook ik houd van dieren en evenals Sjaan kan ik ook wel zeggen, dat dieren — in het algemeen — ook van mij houden.

Niet alle dieren. Vlooiën bijvoorbeeld zijn niet zo dol op me. Het is al weer jaren geleden, dat zo'n dartele spring-in-'t-veld mij heeft bezocht. Ik schijn weinig vlo-appeal te hebben. Zelfs in de jaren 1944/45 toen deze tak van de fauna een enorme verbreiding had in ons vaderland, kwamen vlooiën alleen bij mij in geval van hoge nood. Dan kon ik er wel eens een uit mijn sok of van de borst plukken, maar meer dan drie of vier tegelijk heb ik er nooit gehad.

Andere insecten zijn niet zo afkerig. Wespen en bijen komen graag bij mij en het is een van de geslaagde grappen in de familie om te vertellen hoe een wesp eens zijn angel in mijn onderlip heeft gedrukt, toen ik aan de oever van de Lesse een lesje zat te geven over het rustig en gevaarloos benaderen van stekende insecten. Als ze er aan denken, rollen ze nog om van plezier. Ik heb het voorval altijd beschouwd als de kus van een wesp, een zeer vurige, die ik nimmer zal vergeten. Trouwens, echte vurige kussen dient men ook niet te vergeten.

Nu wordt er wel eens gezegd, dat mensen die van dieren houden, niet zo bijzonder op mensen gesteld zijn. Er gaan verhalen rond over oude dames vooral, die kleine jongetjes hardhandig tuchtigen, als die maar naar de kat wijzen. En de bovengenoemde Sjaantje heeft ook niet zoveel sociale contacten in de mensenwereld. Da's toch wel jammer....

Zonder nu mezelf op de borst te slaan en te zeggen, dat ik een uitzonderlijk mensenvriend ben, zou het toch overdreven heten als ik mij een misantroop moest noemen. Als humanist kan men zich dat ook niet veroorloven. Het blijkt, dat men humanist en animalist tegelijk kan zijn.

Mijn dierenliefde is er de oorzaak van, dat ik kat, noch hond, noch ook een vogeltje in een kooi heb. Mensen die graag nu en dan hun woning verlaten en bovendien op een bovenhuis wonen moeten geen gedierte houden. Vogeltjes in kooien zijn altijd tegennatuurlijke verschijnselen. Wij hebben wel vogeltjes, maar die wonen onder de pannen. En aangezien wij ook onder de pannen slapen leven wij in nauw contact met onze gevederde vrienden.

Vooral in deze tijd van het jaar zijn bij bijzonder levendig. Zij sluiten huwelijken aan de lopende band en zijn de hele dag druk in de weer met hun woninginrichting.

Zij zetten zich op de rand van de goot en zeilen dan met driftige vleugelslag naar beneden, alwaar zich op enkele tientallen meters afstand een keur van takjes en strootjes bevindt. Tussen twee expeditie door vinden ze weer tijd om even te minnekozen. In de zeer vroege ochtend, als de schemering nog maar net begint, zitten zij boven onze hoofden luidkeels te zingen,

zodat ik soms 's morgens om voor vijven al in mijn bed lig te zingen van „vogeltje, wat zingt gij vroeg (wat zingt gij vroeg)”, enzovoort. Meestal zijn het maar gewone mussen, die slechts een eenvoudig instrument bespelen. Maar blijkbaar woont er bij ons in de buurt ook een merel, die de verrukkelijkste melodieën ten hemel opzendt. Wij, mijn echtgenote en ik, zijn overeengekomen, dat wij elkaar voor de merel wakker mogen maken.

Aan merels in april bewaar ik schone herinneringen. Het is nu 21 jaar geleden, dat er op zeer kille avonden achter ons huis (een ander huis) bovenop de schoorsteen van een broeikas een merel kwam zingen. Dat is misschien een paar keer gebeurd. Het was koud en somber weer, maar die merel zong alsof het het mooiste weer van de wereld was en alsof er alleen reden tot feestvieren bestond. En dat was bijna ook zo. Want de Russen waren al in Berlijn en Montgomery zat ook heel diep in Duitsland. Nog even en de nachtmerrie van vijf jaren zou afgelopen zijn.

En telkens als ik nu 's morgens onze merel hoor, krijg ik weer dat gevoel van: Nou gaat er iets heel fijns gebeuren. En daar wil ik best eens ontijdig wakker voor worden.

Ook krokodillen hebben mijn sympathie. Dat zij nu en dan iemand een been afbijten kan men hun nauwelijks kwalijk nemen. Wie is ooit aardig voor een krokodil? Zij liggen daar maar eenzaam in troebele rivieren, verguisd en verafschuwd. Als gij daar de hele dag in het water moest liggen, eenzaam en verlaten, zoudt gij dan ook geen lust krijgen benen af te hapen? Welnu dan.

En hyena's vind ik lief. Er zijn veel meer mensen die tijgers en leeuwen bewonderen en vertederd naar de jongen kijken. Maar ook hyena's hebben van tijd tot tijd jongen en die moeten ook eten. De trouwe vaders en moeders dragen het voedsel aan. Men schijnt het hun kwalijk te nemen, dat zij hun prooi niet zelf om zeep brengen maar dat door een andere laten doen. Ik vind dat rijkelijk hypocriet voor mensen die naar de slager gaan om een biefstukje te halen, maar zelf geen os durven benaderen.

En neushoorns! Dat zijn dieren waarmee ik zo echt kan meevoelen. Zij zijn lelijk maar goedig. Zij zien er schrikwekkend uit en eten gras. In alle nederigheid gezegd: Ik heb mij in mijn leven vaak als een neushoorn gevoeld, niet erg knap, maar toch heus wel acceptabel en lang niet zo onaangenaam als ik er uitzag.

Ik houd van dieren, maar deze week stond ik voor een raadsel. Nadat ik 's avonds in een boek had gelezen, waarin nogal wat sadistische passages voorkwamen, droomde ik, dat ik een klein katje herhaaldelijk hard op de neus sloeg. Waarom? Omdat het diertje zijn Franse woordjes niet had geleerd.

Maar dat is toch geen reden om een poes op zijn neus te slaan.

„Waarom doe je dat nou eigenlijk,” dacht ik. Een uurtje later schaamde ik me bijna voor de merel.

H. H.

HUMANISTISCHE CORRESPONDENTIEKRING VOOR HUWELIJKSCONTACTEN
opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van
contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)